

هممون طرفدار متعصب تیم ملی ایرانیم و وقتی با یه تیمی مثل عربستان بازی داریم، ممکنه از شدت هیجان سخته کنیم. وقتی گل می‌زنیم سرمون می‌خوره به سقف و وقتی گل می‌خوریم فرومی‌ریم تو مُبل؛ یا وقتی تو مسابقات المپیک پای یه ایرانی وسط باشه، چهارچشمی جلوی تلویزیون می‌شینیم تا شاهد موفقیتش باشیم و وقتی می‌بره یا می‌بازه انگار خودمون بردیم یا باختیم، یا لحظه‌ای که اصغر فرهادی تو «اسکار» یا جشنواره «کن» جایزه می‌گیره سرمونو می‌گیریم بالا و می‌گیم ما اینیم دیگه! انگار هممون ایرانیم و ایران همه‌چیزمونه.

خب! دوستان وطن‌پرستم؛ حال جغرافیای ایرانمون چه‌طوره؟ این ایرانی رو که حاضریم جونمون رو براش بدیم چه‌قدر می‌شناسیم؟ چه‌قدر هواشو داریم؟ حال دریاچه ارومیه‌اش چه‌طوره؟ حال دریاچه هامون، تالاب بی‌نظیر انزلی، جنگلای هیرکانی شمال، جنگلای بلوط غرب کشور، رودخونه‌ها و مراتعمون و ...؟ فقط خواستم اینو بگم که جغرافیای ایرانمون به این با دقت خوندن شما نیاز داره.

مواظب جغرافیای خودتون و ایران باشید!

مقدمه³ ناشر

سلام به همهٔ دهمی‌ها:

میگن جغرافیا علمی برای زندگی بهتره! حالا چه جووری!

این جووری که مثلاً بدونید دقیقاً کجا؟ یعنی در چه محیط جغرافیایی؟ با چه ویژگی‌هایی زندگی می‌کنید و بدونید که بقیهٔ آدما (همین چند میلیارد سکنهٔ روی زمین) تو چه محیطی زندگی می‌کنن. مثلاً به عنوان به ایرانی باید بدونید کشورتون چه ویژگی‌های آب و هوایی و چه جاذبه‌های گردشگری جذابی داره!

شاید بگین ما اینا رو بدونیم چه جووری زندگی مون بهتر می‌شه؟!

سؤال خوبیه، چند سال دیگه همهٔ شما باید وارد بازار کار بشید، اصلاً شاید رفتید تو یه رشته‌ای درس خوندید که یه سری محصول خواستید تولید کنید یا تصمیم گرفتید یه اختراع خفن بکنید و بشید یه کارآفرین درجهٔ یک، این اطلاعات بهتون کمک می‌کنه با شناخت از محیط و ظرفیت‌هاش براش بازار خوبی پیدا کنید. یا اصلاً شاید تصمیم گرفتید بشید مارکوپولو و مدام در سفر باشید یا شاید شُدید مسئول محیط زیست و خواستید دریاچه ارومیه رو از خطر خشک شدن نجات بدید، یا اصلاً ممکنه اینفلوئنسر بشید و تصمیم بگیرید جذابیت‌های کشورتون رو معرفی کنید. برای همهٔ اینا باید بدونید کجایید و به کجا می‌خواید برید...! پس جغرافیا می‌تونه علمی برای زندگی بهتر باشه! البته که احتمالاً همهٔ درس‌ها و رشته‌ها یه همچین شعاری رو برای خودشون دارن، ولی همهٔ اینا رو گفتیم که سعی کنید با جغرافیا دوست بشید و از خوندنش لذت ببرید و کاربردی یادش بگیرید.

حالا من توی ماجرای بیست (کتابی که جلوی روتون هست) سعی کردم کمکتون کنم تا جغرافیای دهم رو راحت‌تر یاد بگیرید و از خوندنش لذت ببرید و اگر رشتهٔ انسانی هستید کاربردی و عمیق بخونیدش، چون کنکور به شدت مفهومی شده و اگر در رشتهٔ تجربی یا ریاضی درس می‌خونید، تو امتحان نهایی (حتی اگه خیلی سخت باشه) یه نمرهٔ خیلی خوب بگیرید. حالا بریم با بخش‌های مختلف کتاب آشناشون کنیم...

۱ درس‌نامه: در درس‌نامه‌های این کتاب علاوه بر این‌که همهٔ مطالب کتاب درسی پوشش داده شده، نکات مهم کاملاً مشخص شده تا توجهتون بهشون بیشتر بشه. استفاده از جدول‌ها و نمودارها بهتون کمک می‌کنه که مطالب رو راحت‌تر به ذهنتون بسپارید و تمام نقشه‌ها و شکل‌ها، با تحلیل و توضیح در درس‌نامه آورده شده، یه خلاصهٔ درس کوتاه هم آخر درس‌نامه آوردیم که اگه خواستی یه دورهٔ کوتاه بکنی به اونا رجوع کنی.

۲ حالا تو بگو: یه سری کادر «حالا تو بگو» در لابه‌لای درس‌نامه داریم که سریع بعد از این‌که یه مطلبی رو یاد گرفتی، با جواب‌دادن به این سؤال‌ها هیچ وقت اون مطالب از ذهنت نپره!

۳ سؤالات امتحانی: از خط به خط مطالب کتاب درسی با انواع مختلف و متنوع سؤال طراحی شده، با خیال راحت این سؤالات رو بخونید و برید امتحان بدید. یه سری سؤال و با علامت براتون طراحی کردیم که کمی از بقیه سخت‌تر هستن.

۴ امتحانات آخر کتاب: دوتا امتحان نوبت اول برای آمادگی ترم اول و چهارتا امتحان نوبت دوم برای آمادگی ترم دوم براتون طراحی شده. قبل امتحان نهایی حتماً این امتحان‌ها رو حل کنید.

این شما و این هم جغرافیای ایران.

یه تشکر ویژه از خانم دورینا جوادی عزیز که با درایت و زمانبندی مناسب این کتاب رو به سرانجام رساندند.

و تشکر ویژه از مدیر تألیف کتاب آقای مهندس مهدی هاشمی که حامی خوبی برای این کتاب بودند و تشکر از همهٔ بچه‌های خیلی سبز مخصوصاً گروه تولید زحمتکش.

به خودتون افتخار کنید...

فهرست

درس‌ها

۸	درس اول: جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر
۱۶	درس دوم: روش مطالعه و پژوهش در جغرافیا
۲۲	درس سوم: موقعیت جغرافیایی ایران
۲۸	درس چهارم: ناهمواری‌های ایران
۴۱	درس پنجم: آب‌وهوای ایران
۵۶	درس ششم: منابع آب ایران
۶۸	درس هفتم: ویژگی‌های جمعیت ایران
۷۹	درس هشتم: تقسیمات کشوری ایران
۸۵	درس نهم: سکونتگاه‌های ایران
۹۴	درس دهم: توان‌های اقتصادی ایران

پاسخ‌نامه تشریحی

۱۰۴	پاسخ سؤال‌های امتحانی
-----	-----------------------

آزمون‌های نیم‌سال اول و دوم

۱۱۶	نمونه امتحان نیم‌سال اول (آزمون شماره ۱)
۱۱۸	نمونه امتحان نیم‌سال اول (آزمون شماره ۲)
۱۲۰	نمونه امتحان نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۳)
۱۲۲	نمونه امتحان نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۴)
۱۲۴	نمونه امتحان نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۵)
۱۲۶	پاسخ سؤال‌های نمونه امتحان نیم‌سال اول (آزمون شماره ۱)
۱۲۶	پاسخ سؤال‌های نمونه امتحان نیم‌سال اول (آزمون شماره ۲)
۱۲۷	پاسخ سؤال‌های نمونه امتحان نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۳)
۱۲۷	پاسخ سؤال‌های نمونه امتحان نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۴)
۱۲۸	پاسخ سؤال‌های نمونه امتحان نیم‌سال دوم (آزمون شماره ۵)

درس ۱: جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر

مقدمه

در این درس با جغرافیا و روش مطالعه آن آشنا می‌شوید و قراره در مورد رابطه متقابل انسان با محیط پیرامون و تأثیراتی که انسان می‌تونه روی محیط پیرامونش بگذاره و تأثیراتی که محیط بر او داره، بفونیم. اطلاعات مربوط به کره زمین، مانند زیستگاه‌های مختلف، آب و هوا، رودها و کوه‌ها و حتی مسائل مربوط به آداب و رسوم و سنت‌ها به کمک می‌کنه که دانش ما از محیط پیرامون و سایر مکان‌ها افزایش پیدا کنه و به بهبود کیفیت زندگی ما منجر بشه. تصاویر و زیرنویس‌های این درس رو هتماً مطالعه کنین چون ممکنه از شون سؤال طرح بشه. از این درس در نوبت اول ۲ نمره و در امتحان نوبت دوم ۵/۵ نمره سؤال طراحی می‌شه.

۱. ژئوگرافی تصویر روبه‌رو، سازه‌های آبی شوشتر (استان خوزستان) را نشان می‌دهد که از بزرگ‌ترین مجموعه‌های صنعتی شناخته‌شده در عصر پیش از انقلاب صنعتی است و توسط سازمان یونسکو، شاهکار نبوغ و خلاقیت نامیده شده است. این بنا نمونه‌ای از تأثیرگذاری انسان بر محیط طبیعی پیرامون خود است تا از نیروی طبیعت برای بهبود و کیفیت زندگی خود بهره‌برد و یک محیط طبیعی با تعامل انسان به یک محیط جغرافیایی تبدیل شده است.

دانش جغرافیا

جغرافیا یکی از قدیمی‌ترین دانش‌های بشری به شمار می‌رود. در طول تاریخ، انسان تلاش کرده تا ناشناخته‌های جهان هستی را معلوم و با استفاده از علوم مختلف، وضع زندگی خود را بهبود دهد. برای مثال همین سازه آبی شوشتر که بالا دیدید یکی از دست‌سافته‌های بشر هست برای این‌که بتونه زندگی بهتر و راحت‌تری داشته باشه.

کاربرد واژه جغرافیا

۱. اولین کاربرد واژه جغرافیا: این واژه، اولین بار توسط اراتوستن، دانشمند یونانی ارائه شد.

واژه جغرافیا شامل **GEO** ← به معنای زمین و **GRAPHY** ← به معنای ترسیم و توصیف است. اراتوستن جغرافیا را علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان تعریف می‌کند.

۲. امروزه بسیاری از جغرافی‌دانان معتقدند: جغرافیا آن قسمت از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و روابط بین آن‌ها در محیط آشنا شود و از آن‌ها در جهت بهبود زندگی خویش استفاده کند.

رابطه جغرافیا با سایر علوم بین جغرافیا و سایر رشته‌ها ارتباط وجود دارد. جغرافیا با کمک گرفتن از سایر علوم به سؤالات خود پاسخ می‌دهد.

جغرافیا به سه شاخه تقسیم می‌شود

- جغرافیای طبیعی
- فنون جغرافیایی
- جغرافیای انسانی

جغرافیا در هر کدام از این سه شاخه با سایر دانش‌ها ارتباط دارد.

چند مورد از ارتباط علوم مختلف با جغرافیا

۱. ارتباط جغرافیا و هواشناسی:

علم هواشناسی: «با افزایش ارتفاع دما کاهش می‌یابد.» ← این یک اصل هواشناسی است. آب‌وهواشناسی: بررسی تأثیر این رابطه (ارتفاع و دما) بر مکان و زندگی انسان نظیر: نوع مصالح ساختمانی، منابع آب، فعالیت‌های اقتصادی، جاذبه‌های گردشگری و ... ← آب‌وهواشناسی از شاخه‌های جغرافیای طبیعی است.

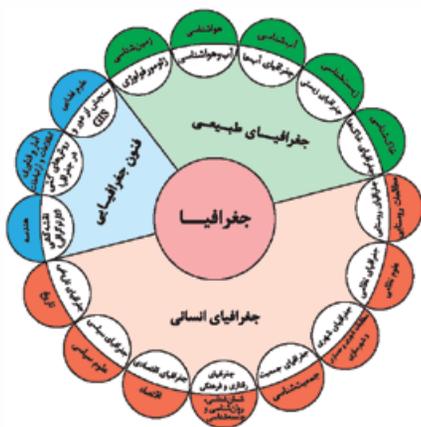
۲. ارتباط جغرافیا و علم اقتصاد:

علم اقتصاد ← تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات، نظام‌های اقتصادی و عرضه و تقاضا را مطالعه می‌کند. جغرافیای اقتصادی ← به چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف در رابطه با محیط زندگی‌شان می‌پردازد.

مثال: چگونه منابع معدنی یک ناحیه در شکل‌گیری شهرهای صنعتی تأثیر دارد؟

۳. رابطه جغرافیا و علم آمار: جغرافی‌دان جهت جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات مورد نیاز خود از علم آمار و فناوری اطلاعات و ارتباطات کمک گرفته و با استفاده از سخت‌افزار و نرم‌افزارهای متعدد در زمان کوتاه و با دقت زیاد به سؤالات تحقیق خود پاسخ می‌دهد.

نتیجه‌گیری علم جغرافیا از یافته‌های علوم دیگر استفاده کرده و با یک دید همه‌جانبه بررسی‌ها و مطالعات خود را در مورد پراکندگی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها انجام می‌دهد. رابطه بین جغرافیا با سایر علوم دوسویه بوده و در یک جریان دوطرفه از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌نمایند.

روابط بین علوم و فنون جغرافیا و شاخه‌های آن

به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- ۱- از بزرگ‌ترین مجموعه‌های صنعتی شناخته‌شده در عصر پیش از انقلاب صنعتی در استان خوزستان، چه نام دارد؟
- ۲- اولین بار واژه جغرافیا توسط چه کسی ارائه شد؟
- ۳- سه شاخه جغرافیا که که آن را با سایر دانش‌ها مرتبط می‌کند، کدام‌اند؟
- ۴- بررسی تأثیر افزایش ارتفاع بر دما و رابطه آن با مکان و زندگی انسان رابطه جغرافیا با کدام دانش را بیان می‌کند؟
- ۵- این سؤال که «چگونه منابع معدنی یک ناحیه در شکل‌گیری شهرهای صنعتی تأثیر دارد» در زمره کدام دانش قرار می‌گیرد؟
- ۶- رابطه بین جغرافیا و سایر علوم چگونه است؟

پاسخ: ۱) سازه‌آبی شوشتر ۲) اراتوستن ۳) طبیعی، فنون جغرافیایی، انسانی ۴) رابطه جغرافیای طبیعی و هواشناسی یا آب و هواشناسی ۵) جغرافیای اقتصادی ۶) یک رابطه دوسویه

مفاهیم اساسی دانش جغرافیا

۱. مکان بسیاری از فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام می‌شود که آن را مکان می‌نامند؛ **مثال:** خانه، مزرعه، مدرسه و ...
پدیده: به یک واقعیت یا رویداد جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد، گفته می‌شود که می‌تواند عوارض طبیعی یا انسان‌ساخت باشد.

نکته: در هر مکان، پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و به نوبه خود از هم تأثیر می‌پذیرند.

مثال: یک روستا را در نظر بگیرید که خاک، آب، سرمایه و نیروی انسانی آن بر اشتغال آن تأثیر می‌گذارد و بالعکس.

نکته: روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.

میدان آزادی - تهران ۱۳۹۵

میدان آزادی - تهران ۱۳۶۵

۲. روابط متقابل انسان با محیط دو عامل مهم در علم جغرافیا انسان و محیط است که بر هم تأثیر می‌گذارند.

تغییرات انسان بر محیط و استفاده انسان از آن: محیط طبیعی مجموعه‌ای متعادل است، با ورود انسان، زمینه‌های تغییر در محیط فراهم می‌شود، هوش و استعداد انسان به او در جهت تغییر و بهره‌مندی از محیط کمک می‌کند. در دهه‌های اخیر فناوری به کمک انسان آمده تا در محیط تأثیر بسیار بگذارد.

مثال: فناوری‌های جدید، انسان را قادر به بهره‌برداری از اعماق زمین کرده و میزان دسترسی انسان را گسترش داده است.

۳. ژئوگرافی شکل روبه‌رو، بادگیر دو طبقه ابرکوه نشان می‌دهد که انسان برای رفع نیازهای خود به تغییر محیط دست می‌زند و در نتیجه محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود.

محیط جغرافیایی

از تعامل بین محیط طبیعی و محیط انسانی به وجود می‌آید.

۱. **درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها**
 ۲. **نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها**
- مثال:** کشاورزی و رفع نیازها، برداشت چای لاهیجان
مثال: قطع بی‌رویه درختان جنگل‌های مازندران

۴. ژئوگرافی تصویر روبه‌رو سد شاه عباسی در طبس، خراسان جنوبی را نشان می‌دهد. این سد قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین سد جهان است که یکی از نمونه‌های عالی خلاقیت، دوراندیشی و سخت‌کوشی ایرانیان است. انسان توانسته با درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها این سد را احداث و به بهبود سطح زندگی کمک کند.

کدام‌یک از عملکردها، تعادل محیط را در مدت طولانی حفظ می‌کند؟ عملکرد اول یعنی درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها

جغرافیا علمی برای زندگی بهتر از آن جا که جغرافیا روابط متقابل انسان را با محیط مطالعه و بررسی می‌کند؛ ← بنابراین شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست، ← پس جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.

فعالیت ۱

عملکرد مثبت و منفی انسان را در هر یک از نواحی زیر بررسی کنید و جدول را کامل کنید.

ساحل بندر انزلی - گیلان

کویر ریگ‌جن - سمنان

جنگل گلستان - استان گلستان

زردکوه - چهارمحال و بختیاری

ناحیه	عملکرد مثبت انسان	عملکرد منفی انسان
کوهستانی	<ul style="list-style-type: none"> جلوگیری از فرسایش خاک تولید برق آبی ایجاد ورزش‌های مناسب 	<ul style="list-style-type: none"> چرای بی‌رویه دام گسترش مناطق مسکونی در نقاط مرتفع آلودگی محیط
جنگلی	<ul style="list-style-type: none"> کاشت گونه‌های بومی و احیای جنگل استفاده از گیاهان در صنایع دارویی ایجاد مناطق حفاظت‌شده محیط زیستی 	<ul style="list-style-type: none"> قطع بی‌رویه درختان برای صنایع کاغذسازی شکار غیرمجاز آلودگی ناشی از فعالیت توریستی
بیابانی	<ul style="list-style-type: none"> استفاده از ریگ به عنوان مالچ ساخت نیروگاه خورشیدی فعالیت‌های توریستی و گردشگری 	<ul style="list-style-type: none"> استفاده از قیر به جای مالچ استخراج بی‌رویه آب‌های زیرزمینی کندن بوته‌ها برای تأمین سوخت بومیان محلی
ساحلی	<ul style="list-style-type: none"> ساخت موج‌شکن برای جلوگیری از تخریب ساحل ورزش‌های آبی تولید برق از نیروی امواج 	<ul style="list-style-type: none"> تخلیه فاضلاب‌ها در نواحی ساحلی آلودگی‌های ناشی از فعالیت توریستی آلودگی‌های ناشی از استخراج نفت

کل‌نگری یا دید ترکیبی در جغرافیا

تعریف دید ترکیبی یعنی، مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان

چگونگی شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی، که حاصل روابط متقابل انسان و محیط است، سبب می‌شود جغرافی‌دان با دید ترکیبی یا کل‌نگری، موضوعات را مطالعه و بررسی کند.

مثال: جغرافی‌دان با هدف توسعه یک شهر، به مطالعه همه‌جانبه می‌پردازد و این مسائل را مطرح و مطالعه می‌کند.

۱ با تهیه نقشه شهر، امکان گسترش فیزیکی شهر را بررسی می‌کند. (نقشه‌خوانی)

۲ با مطالعه بافت جمعیت شهر، میزان رشد آن و امکان مهاجرپذیری آن را حدس می‌زند. (جغرافیای جمعیت)

۳ با مطالعه میزان منابع آب شهر، امکان توسعه شهر را پیش‌بینی می‌کند. (جغرافیای آب‌ها)

در واقع جغرافی‌دان، با بررسی این موارد تمام جنبه‌های یک مکان را برای احداث و یا توسعه یک شهر بررسی می‌کند تا مکانی مناسب را انتخاب نماید.

مثال: دید ترکیبی یا کل‌نگری در یک شهر ← وضعیت راه‌ها، بافت جمعیت، منابع آب و ... مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فعالیت ۲

اگر بخواهید با دید ترکیبی، روستای مقابل را مورد مطالعه قرار دهید با توجه به شکل، چه سؤالاتی برای آن طرح می‌کنید؟

روستای پانگان - کامیاران - کردستان

پاسخ: ۱- شیب قرارگیری روستا چگونه است؟

۲- آیا وقوع سیل در این روستا امکان‌پذیر است؟

۳- آیا امکان گسترش فیزیکی شهر وجود دارد؟

۴- وضعیت راه‌ها و امکانات ارتباطی چگونه است؟

جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- ۱- بسیاری از فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام می‌شود که آن را می‌نامند.
 - ۲- به یک واقعیت یا رویداد جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد گفته می‌شود.
 - ۳- دو عامل مهم در علم جغرافیا و است.
 - ۴- بادگیر دو طبقه ابرکوه نشان می‌دهد انسان می‌تواند محیط را به محیط تبدیل کند.
 - ۵- مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان، نامیده می‌شود.
- پاسخ:** ۱ مکان ۲ پدیده ۳ انسان - محیط ۴ طبیعی - جغرافیایی ۵ دید ترکیبی (کل‌نگری)

خلاصه نموداری درس اول: جغرافیا علمی برای زندگی بهتر

واژه جغرافیا - اولین بار توسط اراتوستن دانشمند یونانی ارائه شد. شامل GEO (زمین) و GRAPHY (ترسیم و توصیف) است.

دانش جغرافیا - جغرافیا یکی از قدیمی‌ترین دانش‌های بشری به شمار می‌رود. اراتوستن جغرافیا را علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان تعریف می‌کند.

ارتباط بین علوم و فنون مختلف جغرافیا و شاخه‌های آن

شاخه‌های جغرافیا

مفاهیم اساسی دانش جغرافیا

۱. مکان - بسیاری از فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام می‌شود که آن را مکان می‌نامند. در هر مکان پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و به نوبه خود از هم تأثیر می‌پذیرند. روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.
 ۲. روابط متقابل انسان با محیط - انسان و محیط دو عامل مهم در علم جغرافیا است. محیط طبیعی، مجموعه‌ای متعادل است که با ورود انسان زمینه‌های تغییر در آن فراهم می‌شود. عملکرد انسان در ارتباط با محیط دو گونه است:
 ۱. درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها
 ۲. نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها
- مثال:** بادگیر دو طبقه ابرکوه در یزد، سد شاه عباسی در طبس

کل‌نگری یا دید ترکیبی در جغرافیا - یعنی مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان

- درستی یا نادرست بودن عبارتهای زیر را مشخص کنید.
- ۱- یکی از بزرگ‌ترین مجموعه‌های صنعتی شناخته‌شده در عصر پیش از انقلاب صنعتی در جهان در استان خوزستان است.
- ۲- مطالعهٔ جغرافیای خاک‌ها در حوزهٔ جغرافیای طبیعی و جغرافیای نظامی در حوزهٔ مطالعات جغرافیای انسانی است.
- ۳- این که با افزایش ارتفاع دما کاهش می‌یابد، در حوزهٔ مطالعات آب‌وهواشناسی است.
- ۴- چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف در رابطه با محیط زندگی‌شان در حوزهٔ مطالعهٔ علم اقتصاد است.
- ۵- بررسی تأثیر بام‌های شیروانی و استفاده از چوب در ساخت خانه‌ها بر نحوهٔ زندگی مردم در حوزهٔ آب‌وهواشناسی قرار می‌گیرد.
- ۶- علم جغرافیا با استفاده از یافته‌های علوم دیگر در مورد پراکندگی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها مطالعه می‌کند.
- ۷- یک پدیده می‌تواند عوارض طبیعی یا انسان‌ساخت باشد.
- ۸- روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پدیده‌ها در یک مکان به صورت مقطعی در طی زمان سبب تغییر آن مکان می‌شود.
- ۹- قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین سد قوسی جهان، سد شاه عباسی از تعامل محیط طبیعی و محیط انسانی به وجود آمده است.
- ۱۰- قطع بی‌رویهٔ درختان و برداشت چای در گیلان از نمونه‌های نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌هاست.
- ۱۱- یکی از عملکردهای مثبت انسان در ناحیهٔ جنگلی تولید برق آبی است.
- ۱۲- مطالعهٔ میزان منابع آب شهری در امکان توسعهٔ شهر در حوزهٔ مطالعات آب‌وهواشناسی قرار می‌گیرد.
- ۱۳- شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی با دانش جغرافیا ممکن است.
- ۱۴- استفاده از بوته‌ها برای تأمین سوخت بومیان محلی از عملکردهای مثبت انسان در ناحیهٔ بیابانی است.
- ۱۵- چگونگی شکل‌گیری محیط‌های جغرافیایی، حاصل روابط متقابل انسان و محیط است.

(نویس فرداد ۱۴۰۳)

۱۶- با توجه به تصویر روبه‌رو درست یا نادرست بودن متن زیر را تشخیص دهید و موارد نادرست را اصلاح کنید.

سازهٔ آبی ابرکوه در استان یزد از بزرگ‌ترین مجموعه‌های صنعتی شناخته‌شده در عصر پیش از انقلاب صنعتی است و توسط سازمان یونسکو به عنوان شاهکار نبوغ و خلاقیت نامیده شده است. این سازه نشان می‌دهد که انسان برای رفع نیازهای خود دست به تغییر محیط می‌زند و محیط جغرافیایی را به محیط انسانی تبدیل می‌کند.

جاهای خالی را با عبارت مناسب کامل کنید.

۱۷- واژهٔ جغرافیا اولین بار توسط دانشمند یونانی ارائه شد.

۱۸- بررسی تأثیر دما بر فعالیت‌های اقتصادی در حوزهٔ مطالعات قرار می‌گیرد.

۱۹- محیط طبیعی مجموعه‌ای است.

۲۰- از تعامل بین محیط طبیعی و محیط انسانی، به وجود می‌آید.

۲۱- روابط متقابل انسان با محیط را علم بررسی می‌کند.

عبارت مناسب را از داخل پرانتز (کمانک) انتخاب کنید.

۲۲- گسترش مناطق مسکونی در نقاط مرتفع کوهستانی عملکرد (مثبت - منفی) انسان است.

۲۳- تأثیر منابع معدنی یک ناحیه در شکل‌گیری شهرهای صنعتی در حوزهٔ (جغرافیای اقتصادی - جغرافیای شهری) جای می‌گیرد.

۲۴- بررسی زیستگاه جانوران در محیط زیست آنان در جهت توسعهٔ شهر و راه‌های آن در حوزهٔ (ژئومورفولوژی - جغرافیای زیستی) قرار می‌گیرد.

۲۵- استفاده از تصاویر ماهواره‌ای جهت احداث شهرها و ایجاد جاده‌ها در حوزهٔ (فنون جغرافیایی - جغرافیای انسانی) است.

۲۶- بررسی گسل‌ها و نقشهٔ زمین‌شناسی قبل از ایجاد یک محیط شهری در حوزهٔ (ژئومورفولوژی - جغرافیای خاک‌ها) جای می‌گیرد.

۲۷- بررسی تأثیر منابع آب بر زندگی ساکنان روستای حسین‌آباد در حوزهٔ (جغرافیای آب‌ها - آب‌وهواشناسی) قرار می‌گیرد.

۲۸- اشاره به میدان آزادی در شهر تهران اشاره به یک (پدیده - مکان) است.

۲۹- ایجاد مناطق حفاظت‌شدهٔ محیط زیستی در ناحیهٔ جنگلی بیانگر عملکرد (منفی - مثبت) انسان در محیط است.

۳۰- وقتی جغرافی‌دان با مطالعهٔ میزان منابع آب شهر امکان توسعهٔ شهر را پیش‌بینی می‌کند در حوزهٔ (آب‌وهواشناسی - جغرافیای آب‌ها) مطالعه می‌کند.

۳۱- یکی از عملکردهای مثبت انسان در نواحی بیابانی (استفاده از قیر به جای مالچ - استفاده از ریگ به جای مالچ) است.

گزینه مناسب را انتخاب کنید.

۳۲- جغرافیای شهری در زمره کدام شاخه‌های دانش جغرافیا قرار می‌گیرد؟

- (۱) جغرافیای طبیعی (۲) جغرافیای انسانی (۳) فنون جغرافیایی (۴) جغرافیای سیاسی

۳۳- چرا جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است؟

- (۱) محیط جغرافیایی از تعامل بین محیط طبیعی و انسانی به وجود می‌آید.
(۲) رابطه جغرافیا با سایر علوم یک رابطه دوسویه است.
(۳) شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست.
(۴) انسان برای بهبود زندگی خود دست به تغییر محیط طبیعی می‌زند.

۳۴- تصویر روبه‌رو بیانگر کدام گزینه است؟

- (۱) مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها
(۲) نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌های انسان
(۳) بهره‌برداری از اعماق زمین توسط انسان با استفاده از فناوری‌های جدید
(۴) تغییر محیط توسط انسان برای رفع نیازهای خود

۳۵- این اثر از بزرگ‌ترین مجموعه‌های صنعتی شناخته‌شده در عصر پیش از انقلاب صنعتی است و از سوی سازمان یونسکو شاهکار نبوغ و خلاقیت نامیده شده است؟

- (۱) سد شاه عباسی (۲) سازه آبی شوشتر (۳) بادگیر دو طبقه ابرکوه (۴) شهر کوهپایه‌ای سی سخت

۳۶- با توجه به عبارت «در هر مکان، پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و از هم تأثیر می‌پذیرند»، موارد «الف» تا «ت» در متن زیر به ترتیب، با کدام گزینه مطابقت دارد؟

- «الف» «ب» «پ»

«در کناره رودها، شهرهای متعددی گسترش یافته است که باعث بر هم خوردن تعادل جریان رودها در نواحی شهری شده است و در نتیجه

«ت»

رودها وادار شده‌اند که خطرات سیلاب را به شهرها تحمیل کنند.»

- (۱) پدیده طبیعی - محیط طبیعی - تأثیر پدیده انسان‌ساخت بر پدیده طبیعی - تأثیر پدیده طبیعی بر پدیده انسان‌ساخت
(۲) مکان - پدیده انسان‌ساخت - تأثیر پدیده انسان‌ساخت بر پدیده طبیعی - تأثیر پدیده طبیعی بر پدیده انسان‌ساخت
(۳) مکان - پدیده طبیعی - تأثیر پدیده طبیعی بر پدیده انسان‌ساخت - تأثیر پدیده انسان‌ساخت بر پدیده طبیعی
(۴) محیط طبیعی - مکان - تأثیر پدیده طبیعی بر پدیده انسان‌ساخت - تأثیر پدیده انسان‌ساخت بر پدیده طبیعی

۳۷- با توجه به تصویر مقابل کدام گزینه در خصوص روابط متقابل انسان با محیط درست است؟

- (۱) انسان در طول تاریخ تلاش کرده که ناشناخته‌های جهان هستی را معلوم کند.
(۲) در هر مکان پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و از هم تأثیر می‌پذیرند.
(۳) هوش و استعداد انسان به او در جهت تغییر کمک می‌کند تا از محیط خود بهره‌مند شود.
(۴) شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیطی بدون دانش جغرافیا ممکن نیست.

۳۸- کدام گزینه به عملکرد مثبت انسان در ارتباط با محیط طبیعی اشاره دارد؟

- (۱) قطع بی‌رویه درختان برای صنایع کاغذسازی (۲) گسترش مناطق مسکونی
(۳) آلودگی ناشی از فعالیت توریستی (۴) ساخت موج‌شکن در سواحل

۳۹- موارد سمت راست را به موارد مربوط در سمت چپ وصل کنید.

- (الف) جغرافیای انسانی (ب) جغرافیای طبیعی (پ) فنون جغرافیایی
(۱) جغرافیای زیستی (۲) جغرافیای جمعیت (۳) انسان‌شناسی (۴) سنجش از دور

۴۰- با توجه به ویژگی‌های هر گزینه، کلمه مناسب را برای آن انتخاب کرده و در پاسخ‌برگ بنویسید.

جغرافیای جمعیت - آمار و فناوری اطلاعات - اقتصاد - نقشه‌خوانی

- الف) تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات نظام‌های اقتصادی و عرضه و تقاضا را مطالعه می‌کند.
 ب) میزان رشد شهر و امکان مهاجریپذیری آن را حدس می‌زند.
 پ) جغرافی‌دان جهت جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات مورد نیاز خود از آن بهره می‌گیرد.
 ت) امکان گسترش فیزیکی شهر را بررسی می‌کند.

۴۱- شکل مقابل نشانگر چه نوع رابطه‌ای بین جغرافیا با سایر علوم است؟

۴۲- با توجه به متن به سؤالات پاسخ دهید.

هانیه و سهراب در روستایی در شمال کشور زندگی می‌کنند، هانیه در طرح تحقیقاتی خود با جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل اطلاعات و با نرم‌افزارهای متعدد داده‌هایی را در خصوص آبیاری قطره‌ای در سطح زیر کشت برنج را جمع‌آوری و سعی می‌کند به سؤالات تحقیق خود پاسخ دهد. سهراب با ایجاد یک گلخانه به تولید محصولات گلخانه‌ای می‌پردازد تا از این طریق به اقتصاد خانواده خود کمک کند.

الف) تحقیقات هانیه جزء کدام شاخه‌های دانش جغرافیاست؟

ب) عملکرد سهراب بیانگر کدام نوع از عملکرد انسان در رابطه با محیط است؟

پ) ایجاد گلخانه و یا کشت برنج بر نوع اشتغال و وضعیت آب و خاک روستا بیانگر چه موضوعی در ارتباط با مکان است؟

■ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

۴۳- دو عامل مهم در علم جغرافیا چیست؟

۴۴- واژه جغرافیا شامل چه کلماتی است؟

۴۵- ارتوستن جغرافیا را چگونه تعریف می‌کند؟

۴۶- یکی از نمونه‌های عالی خلاقیت، دوراندیشی و سخت‌کوشی ایرانیان در طبس که سبب ایجاد یک محیط جغرافیایی شده است؟

۴۷- چرا جغرافیا یکی از قدیمی‌ترین دانش‌های بشری به شمار می‌رود؟

۴۸- به عقیده جغرافی‌دانان، جغرافیا چگونه دانشی است؟

۴۹- در دهه‌های اخیر، فناوری چه کمکی به انسان در جهت تغییر محیط کرده است؟

۵۰- عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی چند گونه است؟

۵۱- چرا جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است؟

۵۲- نوع عملکرد انسان (مثبت یا منفی) را در موارد زیر مشخص کنید.

الف) ایجاد منطقه حفاظت‌شده در جنگل گلستان

ب) آلودگی دریا در سواحل بندر انزلی

پ) جاذبه‌های توریستی کویر ریگ جن در سمنان

ت) استفاده از گیاهان دارویی در زردکوه چهارمحال و بختیاری

۵۳- چرا جغرافی‌دان با دید ترکیبی یا کل‌نگری موضوعات را مطالعه و بررسی می‌کند؟

■ اصطلاحات جغرافیایی زیر را تعریف کنید.

۵۴- مکان

۵۵- پدیده

۵۶- کل‌نگری یا دید ترکیبی

۵۷- تصویر مقابل نشانگر تغییر محیط توسط انسان است، انسان با چه هدفی و چگونه به این اقدام دست می‌زند؟

۵۸- هر کدام از مثال‌های ذکر شده ارتباط جغرافیا را با کدام علوم بیان می‌کند؟

الف) مطالعه چگونگی معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف

ب) بررسی مهاجرت روستاییان به شهر و تأثیر آن بر ترکیب سنی و جنسی جمعیت

(نمونه سؤالات دبیرخانه راهبری جغرافیا)

۵۹- مشخص کنید در هر یک از گزاره‌های زیر عملکرد انسان در ارتباط با محیط طبیعی به چه صورت بوده است؟

الف) احداث سد های بی‌رویه

ب) نصب توربین‌ها برای ایجاد انرژی در دریاها

پ) پل طبیعت در تهران

ت) افزایش تعداد کارخانه‌ها بعد از انقلاب صنعتی

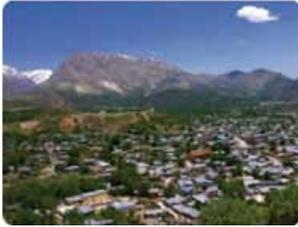
۶۰- هر یک از موارد زیر جزء کدام نوع عملکرد انسان در ارتباط با محیط قرار می‌گیرد؟

الف) کشاورزی و برداشت چای در لاهیجان

ب) قطع بی‌رویه درختان جنگل

پ) حمل‌ونقل دریایی در ساحل بندر انزلی

۶۱- با توجه به شکل روبه‌رو با دید کل‌نگری با هدف توسعه یک شهر چه مسائلی را می‌توان مطرح کرد؟

۶۲- مقایسه این دو تصویر بیانگر چه موضوعی است؟

درس اول: جغرافیا، علمی برای زندگی بهتر

۱. درست ۲. درست

۳. نادرست؛ یک اصل هواشناسی و در حوزه هواشناسی قرار می‌گیرد و نه آب‌وهواشناسی.

۴. نادرست؛ در حوزه جغرافیای اقتصادی بررسی می‌شود.

۵. درست ۶. درست

۷. درست ۸. نادرست؛ روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پدیده‌ها در یک مکان به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد.

۹. درست

۱۰. نادرست؛ برداشت چای در گیلان از جمله عملکردهای مثبت انسان در محیط در جهت درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها است.

۱۱. نادرست؛ تولید برقی‌آبی از عملکردهای مثبت انسان در ناحیه کوهستانی است.

۱۲. نادرست؛ در حوزه مطالعه جغرافیای آب‌هاست.

۱۳. درست

۱۴. نادرست؛ از عملکردهای منفی انسان است.

۱۵. درست

۱۶. تصویر نشانگر سازه آبی شوشتر در استان خوزستان است. این تصویر نشان می‌دهد که انسان برای رفع نیازهای خود دست به تغییر محیط می‌زند و محیط طبیعی را به محیط جغرافیایی تبدیل می‌کند.

۱۷. اراتوستن ۱۸. آب‌وهواشناسی

۱۹. متعادل ۲۰. محیط جغرافیایی

۲۱. جغرافیا ۲۲. منفی

۲۳. جغرافیای اقتصادی ۲۴. جغرافیای زیستی

۲۵. فنون جغرافیایی ۲۶. ژئومورفولوژی

۲۷. آب‌وهواشناسی ۲۸. پدیده

۲۹. مثبت ۳۰. جغرافیای آب‌ها

۳۱. استفاده از ریگ به جای مالچ ۳۲. ۲

۳۳. ۳

۳۴. ۴ تصویر سؤال سد شاه عباسی از قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین سد قوسی جهان است و بیانگر آن است که انسان برای رفع نیاز خود به تغییر محیط دست می‌زند.

۳۵. ۲

۳۶. ۲

الف بیانگر رود یا مکان است.

ب شهرها پدیده انسان‌ساخت هستند.

پ بر هم خوردن تعادل جریان رودها بیانگر تأثیر پدیده انسان‌ساخت بر پدیده طبیعی است.

ت تحمیل سیلاب توسط رودها به شهرها بیانگر تأثیر پدیده طبیعی بر پدیده انسان‌ساخت است.

۳۷. ۳ تصویر سؤال بادگیر دو طبقه ابرکوه را نشان می‌دهد که انسان با هوش و استعداد خود توانسته از محیط بهره‌مند شود.

۳۸. ۴ همه گزینه‌ها به عملکردهای منفی انسان در ارتباط با محیط اشاره دارد به جز گزینه (۴). ساخت موج‌شکن در سواحل برای جلوگیری از تخریب سواحل انجام می‌شود.

۳۹. الف ← ۲ ب ← ۱ پ ← ۴

۴۰. الف اقتصاد ب جغرافیای جمعیت

پ آمار و فناوری اطلاعات ت نقشه‌خوانی

۴۱. این شکل نشان‌دهنده این است که رابطه بین جغرافیا با سایر علوم دوسویه بوده و در یک جریان دوطرفه از داده‌ها و یافته‌های یکدیگر استفاده می‌نمایند.

۴۲. الف فنون جغرافیایی - روش‌های کمی در جغرافیا

ب درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها

پ بیانگر آن است که در هر مکان پدیده‌های مختلفی هستند که بر یکدیگر تأثیر گذاشته و به نوبه خود از هم تأثیر می‌پذیرند.

۴۳. انسان و محیط

۴۴. شامل کلمات Geo (زمین) GRAPHY (ترسیم و توصیف)

۴۵. علم مطالعه زمین به عنوان جایگاه انسان

۴۶. سد شاه عباسی در طیس خراسان جنوبی

۴۷. انسان در طول تاریخ تلاش کرده است که ناشناخته‌های جهان هستی را معلوم و با استفاده از علوم مختلف وضع زندگی خود را بهبود بخشد.

۴۸. جغرافی دانان اعتقاد دارند که جغرافیا آن قسمت از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و روابط بین آن‌ها در محیط آشنا شود و از آن‌ها در جهت بهبود زندگی خویش استفاده کند.

۴۹. فناوری‌های جدید، انسان را قادر به بهره‌برداری از اعماق زمین کرده و میزان دسترسی انسان را گسترش داده است.

۵۰. دو گونه: ۱- درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها ۲- نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها

۵۱. از آن‌جا که جغرافیا روابط متقابل انسان را با محیط، مطالعه و بررسی می‌کند، بنابراین شناخت توان‌ها و ظرفیت‌های محیط بدون دانش جغرافیا ممکن نیست؛ پس جغرافیا علمی برای زندگی بهتر است.

۵۲. الف مثبت ب منفی

پ مثبت ت مثبت

۵۳. زیرا اجزا و عوامل محیط جغرافیایی در ارتباط با یکدیگر عمل می‌کند.

۵۴. بسیاری از فعالیت‌های انسان در محل معینی انجام می‌شود که آن را مکان می‌نامند. مثل: خانه، مدرسه

۵۵. پدیده به یک واقعیت یا رویداد جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد گفته می‌شود که می‌تواند عوارض انسان‌ساخت یا طبیعی باشد.

۵۶. مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان

۵۷. تصویر سؤال نشان می‌دهد که انسان برای رفع نیازهای خود به تغییر محیط دست می‌زند و در نتیجه محیط طبیعی به محیط جغرافیایی تبدیل می‌شود.

۵۸. الف علم اقتصاد ب علم جمعیت‌شناسی

۵۹. الف نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها

ب درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها

پ درک توان‌ها و استفاده از علم جمعیت‌شناسی برای رفع نیازها

ت نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها

۶۰. الف درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها

ب نگاه سودجویانه برای رسیدن به خواسته‌ها

پ درک توان‌ها و استفاده از منابع برای رفع نیازها

۶۱. ۱- با تهیه نقشه شهر، امکان گسترش فیزیکی شهر را بررسی می‌کند (نقشه‌خوانی). ۲- با مطالعه بافت جمعیت شهر، میزان رشد آن و امکان مهاجرت‌پذیری آن را حدس می‌زند (جغرافیای جمعیت). ۳- با مطالعه میزان منابع آب شهر، امکان توسعه شهر را پیش‌بینی می‌کند (جغرافیای آب‌ها).

۶۲. مقایسه دو تصویر از میدان آزادی با فاصله ۳۰ سال نشان می‌دهد که روند تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به صورت جریانی پیوسته در مکان ادامه دارد و سبب تغییر شکل مکان‌ها می‌شود.